

17-JA VOZDUSNAJA ARMIJA V BOJAH OT SZTALINGRADA DO VENŰ

(A Szovjetunió Honvédelmi Minisztériumának Katonai Kiadója,
Moszkva, 1977. 264. o.)

Már a könyv címe is (*A 17. légihadsereg a Sztálingrádtól Bécsig tartó harcokban*) mutatja azt a dicső harci utat, amelyet e légihadsereg a Nagy Honvédő Háború idején a német fasiszta csapatokkal vívott csatákban megtett. A fejezetcímek azonban még közelebb hozzák hozzánk e küzdelmek tartalmát. („A légihadsereg a Sztálingrád alatti csatában”, „Ukrajna egén”, „A légihadsereg a Iași—Kisinyov-i hadműveletekben”, „A Jugoszlávia felszabadításáért vívott harcokban”, „A Magyarországért folyó harcokban”, „A Bécsért folyó harcokban”).

A hadtörténészek már alaposan feldolgozták a fejezetcímek címeit adó csaták, hadműveletek történetét, miközben természetesen szóltak az ezekben részt vevő szovjet légierő szerepéről is. A jelen kiadvány azonban elsősorban a légierő tevékenységét elemzi. A szerzők természetesen nem kerülhették el, hogy ne mutassák meg a szárazföldi csapatok feladatainak fő céljait, az e célok megvalósításáért tett erőfeszítéseket, hiszen a légierő tevékenysége is e célok elérésének volt alárendelve. Arra azonban nagyon vigyáztak — s ez a könyv előnyére válik —, hogy azt csak a legszükségesebb mértékben tegyék.

Számunkra ez a feldolgozás azért is érdekes, mert amint a fejezetcímekből kiderül, a 17. légihadsereg részt vett a hazánk felszabadításáért vívott küzdelmekben, a 3. Ukrán Front alárendeltségében. A légihadsereg Magyarország területe fölött vívott harcainak leírása — amelynek részleteire később még visszatérünk — sok új ténnyel, adattal bővíti eddigi ismereteinket.

De egy légihadsereg harci tevékenységéről olvasni a Nagy Honvédő Háború különböző szakaszaiban önmagában is érdekes. Ehhez természetesen hozzájárultak a szerzők is, akik az úgymond száraz hadműveleti adatokat, tényeket olyan oldott formában tárják az olvasó elé, hogy az szinte maga is részese lesz egy-egy hadművelet megtervezésének, előkészítésének, a lefolyt légiharcoknak. A gazdag levéltári anyag felhasználása, a visszaemlékezések megfelelő időben és mértékben való közlése, az eseményeket tökéletesen hitelesíti.

A 17. légihadsereg megalakulása — 1942 őszén — a Nagy Honvédő Háborúnak ar-

ra az időszakára esik, amikor a szovjet nép mindent elkövetett, hogy döntő fordulatot érjen el a háború menetében. S ez a fordulat Sztálingrádnál néhány hónapon belül be is következett. A 17. légihadsereg, mint a Délnyugati Front harcainak támogatója, már részese volt e küzdelemnek.

A szerzők nagyon szemléletesen mutatják be, hogy a sztálingrádi csata különböző fázisaiban — a szovjet csapatok ellentámadása idején, a bekerített ellenséges erők felszámolásakor, majd az általános támadás során — miképpen tervezték és hajtották végre a légihadsereg feladatát, milyen súlyos harcok árán sikerült a szovjet légierőnek a térségben kivívni a légiuralmat. Itt is, és más hadműveletek leírásánál is, kiválóan érzékeltetik, hogy a légierő tevékenységének megtervezése csupán a feladatok egy részének elvégzését jelenti. Hogy a sikert valóban el is éri, ahhoz még a pártpolitikai szervek, a hadtáp, a repülő-műszaki csapatok, a híradósok, egészségügyiiek stb. odaadó, pontos, önfeláldozó munkája is szükséges. A szerzők nem mulasztják el, hogy itt is, és a többi hadművelet leírásánál is, ne a legmelegebb szavakkal szóljanak e szervek tevékenységéről.

Annak bemutatását pedig, hogy ezek az erőfeszítések hogyan válnak valósággá, azaz mi történik a levegőben, a szerzői gárda a légitevékenység egy sor epizódjának leírásával szemlélteti. Ezekből a leírásokból a szovjet pilóták tömeges hősiessége tárul elénk. A harc az ellenséges légierővel, annak szárazföldi csapataival különleges bátorságot, magas fokú mesterségbeli tudást, s ha kellett, az életet is tudatosan feláldozni vállaló tetteket követelt. Mindezekben a szovjet pilótáknál nem volt hiány. Elegendő itt talán csak arra utalni, hogy a 17. légihadsereg állományából a háború végéig több mint 220 lett a Szovjetunió Hőse és hat fő kapta meg másodszer is az aranycsillagot.

A sztálingrádi harcok befejezése után a Délnyugati Front és az alárendeltségében levő 17. légihadsereg Ukrajna felszabadításában vesz részt. E tevékenység részeként a szerzők nagy figyelmet fordítanak a kurszki csatára, ahol a szárazföldi csapatokkal együttműködésben a légierő is nagyfokú hősiességről tett tanúbizonysá-

got. A csata első napján — amint azt a szerzők elmondják — az egyes légiharcokban 100—150 repülőgép is részt vett. Ezen az egyetlen napon az ellenséges légierő mintegy 170 repülőgépe semmisült meg. A 16-ig tartó védelmi harcokban a légihadsereg 4230 harci felszállást hajtott végre, miközben megvívott 81 tömeges légiharcot, a szárazföldön megsemmisített 400 ellenséges harckocsit, több száz más harci járművet és technikát. A könyv nagyon szépen, sok példával illusztrálva mutatja meg, hogy e „száraz” adatok mögött milyen hősiesség és erőfeszítések húzódnak meg.

A kurszki csata győzelmes megvívása után bontakozott ki a szovjet csapatok általános támadása a szovjet—német arcvonal teljes szélességében. A Délnyugati Front (1943. október 20-tól 3. Ukrán Front elnevezéssel), mint e támadás részese vívta meg a harcot a jobb parti Ukrajna felszabadításáért, a német fasiszták kiűzéséért Nikopolból, Krivoj-Rogból, Odeszszából és más szovjet városokból. A 17. légihadsereg ezekben a harcokban is becsülettel, magas fokú harci szellemmel teljesítette kötelességét.

A iasi—kisinyovi hadművelet tervezése idején a 17. légihadsereg a szovjet légierő történetében először kapott olyan különleges feladatot, hogy készítsen perspektivikus fényképfelvételt a német védelemről, egészen a hadműveleti mélységig bezárólag. E feladat példás végrehajtása — a hadművelet légi támogatása mellett — nyilván nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a szovjet csapatok gyakorlatilag egy hét alatt befejezték a német csoportosítás felszámolását ebben a térségben.

A szovjet haza felszabadítása után Vörös Hadsereg előtt az a feladat állt, hogy — internacionalista kötelességét teljesítve — segítséget nyújtson a német fasiszta megszállókkal vívott harcokban Európa más népeinek. Ez a feladat hárult a 3. Ukrán Front katonáira is. A front támadásának fő irányaként a Balkán, majd Közép-Európa területét jelölte meg a Legfelső Főparancsnokság. A 3. Ukrán Front e feladatának teljesítése közben a 17. légihadsereg jelentős támogatást nyújtott a bolgár partizánoknak, valamint a Jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereg egységeinek. A Jugoszlávia területén vívott harcok idején a 17. légihadsereget, abból kiindulva, hogy erőt minél jobban kihasználják, északi és déli csoportra osztották. Az egyik csoport a 2. Bolgár Hadsereg harcait, a másik csoport pedig a 3. Ukrán Front és a Jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereg harcait támogatta. A harcok közben a 17. légihad-

sereg baráti segítségként részt vett az új jugoszláv légierő személyzetének kiképzésében, akikkel a későbbiek folyamán együtt hajtották végre harci feladataikat.

Amikor a 3. Ukrán Front csapatai bekapcsolódtak a Magyarország felszabadításáért folyó harcokba, a 17. légihadsereg az irányítás szempontjából nehéz helyzetben volt. Egységei Bulgáriától a hazánkhoz közeli repülőtereken települtek. Mindez azonban nem akadályozta meg abban, hogy a dunai hídfők megtartásáért vívott küzdelmek, majd a Dunántúlon folytatott harcok idején ne a legnagyobb segítséget nyújtsa a szárazföldi csapatoknak.

A szerzők érdekes példákat említenek annak a törekvésnek az illusztrálására, hogy a légierő minél közelebb legyen a szárazföldi csapatok arcvonalához. Elmondják pl., hogy a székesfehérvári repülőterre már akkor leszálltak szovjet gépek, amikor a szárazföldi harcok még csak 2—3 km-rel jutottak túl azon. A börgöndi repülőtér pedig még ellenséges túzérégi behatás alatt volt, amikor a szovjet pilóták már használták.

Részletesen szólnak a szerzők azokról a harcokról, amelyet a 17. légihadsereg a német csapatok 1945. januári ellencsapásai idején vívott. A légihadsereg harci epizódjainak életszerűségét növeli az a tény, hogy az a környék, ahol azok lejátszódtak, szinte mindenki előtt ismert. Őszinte szavakkal mondják el a szerzők azokat a nehézségeket is, amelyekkel a szovjet repülőknél a harcok során meg kellett küzdeni. Nem egy olyan helyzet adódott pl. a német előretörés következtében, hogy a repülőterek köré körkörös páncélelhárítást kellett szervezni, sőt a repülőgépek fedélzeti fegyvereit is számításba kellett venni a páncélelhárításra.

A 3. Ukrán Front balatoni védelmi hadművelete újabb feladatot állított a 17. légihadsereg elé is. A repülőegységeket úgy kellett átcsoportosítani, hogy azok az ellenség szárazföldi behatásaitól védve, ugyanakkor mégis az arcvonal közelébe települjenek. Így lehetett többek között biztosítani a napi 800—900 harci bevetést, a szovjet szárazföldi csapatok harcainak közvetlen támogatását. „Azok a harcok — írják a szerzők —, amelyeket a légierő vívott Magyarország egén, úgy vonultak be a hadtörténelembe, mint a szárazföldi csapatok és a légierő eredményes együttműködésének példái az ellenség nagytömegű páncélos csoportosításával szemben.” A harci jelentésekből készített statisztika kimutatta pl., hogy a balatoni védelmi harcok idején megsemmisített ellenséges harckocsik 50 százalékát a légierő pusztította el.

Ismeretes, hogy a balatoni védelmi harcok után a 3. Ukrán Front hadműveleti szünet nélkül kezdte meg támadó hadműveletét. A 17. légihadserег ekkor a szárazföldi csapatok harcának támogatása mellett egyik igen fontos feladatként kapta, hogy az ellenséges vasúti csomópontok és szerelvények elleni tömeges támadásokkal bénítsa a tartalékok előrevonását és vágja el a visszavonulás lehetőségét. Erre az időre a szovjet légierő már gyakorlatilag oszdatlanul uralkodott a légtérben. A fasiszta légierő egyre komolyabb veszteségeket szenvedett. A bécsi hadművelet idején pl. (április 6—13. között) csak ebben a térségben 155 repülőgépet veszített.

A bécsi támadó hadművelet befejezése

után a 3. Ukrán Front védelemre rendezkedett be. Az európai hadszíntéren közeledett a háború befejezése. Ám a 17. légihadserег még mindig aktív harcot vívott. Egyes részeit ugyanis a 2. Ukrán Front prágai hadműveletének támogatására rendelték.

1945. május 9. a győzelem napja. A szovjet pilóták, a 17. légihadserег harcosai, befejezték harcukat. A könyv záró soraiban a szerzők azonban sokukról elmondják, mit csinálnak napjainkban, közel három és fél évtizeddel a küzdelmek után. Az azóta végzett munkáért sem jár kevesebb tisztelet, mint a háborús évek sok-sok tiszteltéért.

Mucs Sándor

FRANZ HUBMANN—ERNST TROST

DAS TAUSENDJÄHRIGE ÖSTERREICH

(Verlag Molden, Wien—München—Zürich, 1975. 320 o.)

A fennállásának ezeréves jubileumát ünneplő Ausztria történeti múltjáról színvonalas kiadványt jelentetett meg kontinensünk egyik legpatinásabb, nagyírú kiadója, az osztrák Molden kiadó. A mű jellegénél és tartalmánál fogva kiemelkedik a szokvány emlékalbumok sorából: tulajdonképpen egy nagylélegzetű történeti-művelődéstörténeti esszégyűjtemény, amelyet gazdag fényképanyag illusztrál. A mű színvonalát a két szerző személye garantálja: a szövegrész Ernst Trost munkája, a jelentős publicistái és esszéistái, aki mint kultúrhistorikus is az európai élmezőnyhöz tartozik. Szerzőtársa, a neves fotóművész, Franz Hubmann, a „Magnum” c. művelődéstörténeti-művészi folyóirat egyik alapítója, kinek munkásságához a második világháború utáni nyugati fotóművészet megújulása kapcsolódik.

A mű célját a szerzők elsősorban abban látják, hogy az olvasót végigvezetik egy olyan ország történelmén, amely „több, mint földrajzi vagy politikai fogalom”, s ezen ország történelmi múltja hitvallás „ama kis (elkülönített) világ mellett”, amelyben „a nagy világ előbb önmagát kipróbálja”. E hitvallást Friedrich Hebbeltől kölcsönzik, egy bevándorolt északnémettől, de vehették volna — mint mondják — a többi bevándorlótól is, Savoyai Jenőtől, Ludwig van Beethoventól, vagy ama svájci gróftól, akik

Habsburgoknak nevezték magukat, s tették Ausztriát azzá, amivé lett: egy kozmopolita történelmi alkotássá, az emberiség történetének próbaműhelyévé, ahol a próba után, azt kiállva, minden elindult a nagyvilág felé, hogy ott kiterebélyesedjen és kitörölhetetlen nyomot hagyjon az egész emberiség történelmében.

Bármennyire is szép ez a hitvallás, Ausztria története ennél sokkal bonyolultabb, és korántsem olyan kicsengésű minden vonatkozásban, mint ahogy az a hitvallásból következik. Igaz, kevés ország bővelkedik annyi történelmi eseményben, méghozzá olyanokban, amelyek hatása egyetemes érvényű volt. E kevés országhoz Ausztria mindenképpen hozzászorolható. Mert ha csak a középkort nézzük, az olvasót elbűvölik a krónikák örökbecsű sorai feudális nagyurak, hercegek, grófok, császárok hatalmi harcairól, színes világaról, középkori városok vonzó hétköznapijairól, szerzetesrendek buzgó tevékenységéről (amelyek kézzelfogható relikviái a 20. század nagyértékű kincsei és hagyományai). Kár, hogy e színes kavalkádból, a csodálatos idilli világból hiányzik a dolgozó ember, az, aki e világot két keze munkájával fenntartotta, eltartotta, miközben ezeréves harcát folytatta önmaga és mások fenntartásáért: a remek esszék sorai semmit nem árulnak el ezekről az emberekről, a társadalom óriási többségéről. Az ezeréves Ausztria